

ОБҐРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ІЗ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ МОЛОДІ

RATIONALE OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL SYSTEM OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE IN FUTURE SOCIAL WORKERS OF SOCIAL PROTECTION FOR YOUNG PEOPLE

Статтю присвячено актуальній проблемі сучасної педагогічної освіти – формуванню професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Розкрито сутнісні характеристики понять «соціально-педагогічна система», «професійна компетентність майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді». Подано авторське визначення поняття «соціально-педагогічна система формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді». Визначено, що мета соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді полягає в підвищенні якості формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Охарактеризовано складові компоненти соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді з використанням потенціалу аудиторної, позааудиторної та позааудиторної соціально-виховної діяльності закладу вищої освіти. Розкрито сутність операційних блоків соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді: концептуально-цільовий, проєктувальний, організаційно-технологічний, контроль-коригувальний. Репрезентовано соціально-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Визначено, що соціально-педагогічна система формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді спрямована на підвищення якості підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального захисту прав молоді

як досягнення належного результату навчання студентів.

Ключові слова: майбутні соціальні працівники, соціально-педагогічна система, професійна компетентність, молодь, соціальний захист.

The article is devoted to the actual problem of modern pedagogical education – formation of professional competence in future social workers of social protection for youth people. The essential characteristics of the concepts “social and pedagogical system”, “professional competence of future social workers of social protection of youth rights” are revealed. The author defines the concept of “socio-pedagogical system of formation of professional competence of future social workers of social protection for youth rights”. It is determined that the purpose of social and pedagogical system of forming professional competence in future social workers of social protection for youth rights is to improve the quality of forming professional competence in future social workers of social protection for youth rights. The components of the social-pedagogical system of forming professional competence in future social workers of social protection for youth rights are characterized through the potential of the auditing, extracurricular and extracurricular social and educational activities of higher education institution. The essence of the operating blocks the social-pedagogical system in forming professional competence in future social workers of social protection for youth rights is revealed: conceptually-targeted design, organizational-technological, control-corrective levels. Determined that the socio-pedagogical system of forming professional competence in future social workers of social protection for youth rights is aimed at improving the quality of future social workers preparedness for social protection of youth rights as achievement of the proper result of students' education. **Key words:** future social workers, youth, social, protection, social-pedagogical system, professional competence.

УДК 378:364.4
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-3-33>

Співак Я.О.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри менеджменту
Донбаського державного педагогічного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді. Багатоаспектність і масштабність соціальних завдань, які має вирішувати сучасне суспільство, підвищують актуальність формування компетентності фахівців у професійній і непрофесійній сферах. До того ж ідея єдності процесу формування особистості як професіонала, як особистості та активного суб'єкта життєдіяльності загалом спонукає до продуктивного розроблення структури професійної компетентності як кінцевого результату і показника якості професійної підготовки фахівця.

Відповідно до логіки наукового дослідження вважаємо за доцільне в науковому обґрунтуванні

соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді виокремити саме компетентнісний підхід і на основі зазначеного підходу зосередити увагу безпосередньо на формуванні професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми соціального захисту молоді присвячені праці багатьох науковців, серед них такі вчені: С. Алушко, В. Андрущенко, М. Багмет, В. Бех, Є. Бородін, В. Гайдуцький, І. Гнибіденко, Г. Коваль,

Е. Лібанова, О. Палій, А. Сіленко, А. Скуратівський, М. Лукашевич, І. Мигович, І. Пінчук, С. Толстоухова та інші.

Ефективність професійної діяльності соціального працівника залежить не лише від рівня професійної підготовки фахівця, його знань, умінь, навичок, досвіду, але й від сформованості його особистісних якостей, світогляду, ціннісних орієнтацій, життєвої позиції, мобільності тощо. Відтак стає важливим уже під час професійної підготовки сформувати майбутнього соціального працівника як фахівця, який не лише зможе професійно вирішувати соціально-педагогічні проблеми в умовах практичної діяльності, але й буде спроможним самостійно забезпечити подальший продуктивний розвиток необхідних особистісних якостей, які суттєво впливають на результативність діяльності та професійної взаємодії з колегами, клієнтами, соціальними інститутами.

Ураховуючи вищезазначене, ми схильні до думки, що результативність професійної діяльності соціальних працівників значною мірою залежить від: взаємозв'язку механізмів професійного самовиховання, саморозвитку і самовдосконалення; самооцінки та саморегуляції власної діяльності та поведінки; впливу думки, слова і волі на саморегулятивний процес; здатності й готовності фахівця адекватно сприймати зміну умов професійної діяльності; застосування методів активізації діяльності, які сприяють позитивним перетворенням, неповторності та оригінальності діяльності.

Метою статті визначено опис соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

Виклад основного матеріалу. *Професійну компетентність майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді* ми визначаємо як узагальнюючий результат професійної підготовки, який ми визначаємо як: інтегральну компетентність, складниками якої є диференціальні компетентності, які характеризуються взаємозв'язком і взаємодією та свідчать про соціально усвідомлене володіння певним обсягом професійно орієнтованих знань; наявність професійних умінь, навичок і практико зорієнтованого досвіду для застосування набутих знань на рефлексійному рівні; потенційну готовність і практичну спроможність майбутніх соціальних працівників до застосування сучасних методів активізації професійної діяльності; сформованість особистісно-професійних і соціально значущих якостей, цінностей, відповідального ставлення, професійної позиції та професійної культури майбутнього соціального працівника, які сукупно складають освітній результат підготовки, що є основним системоутворюючим чинником за умови дотримання двох аспектів: компетентностей, які покладено в основу квалі-

фікації випускників; компетентностей як набутих реалізаційних якостей (здатності і спроможності) випускників до ефективної діяльності, які не варто ототожнювати з компетенціями як наданими особі повноваженнями.

Соціально-педагогічну систему слід розглядати як складноорганізовану, самостійну, багатофункціональну систему взаємозв'язків і взаємодії, складники якої впливають на розвиток особистості [2, с. 210].

Моделювання соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді ми будемо розглядати як один із етапів проектування, у процесі якого створюють прогностичні моделі педагогічних об'єктів і систем, які ще не існують, але їх розробляють із метою впровадження в освітню діяльність, які, врешті-решт, знаходять своє втілення в конкретних нормах практичної діяльності.

Мета соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді полягає в підвищенні якості формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників [1; 4–9] із соціального захисту прав молоді. Зважаючи на окреслену мету, зазначена система ґрунтується на таких принципах, як-от: гуманізму, демократизму, науковості, послідовності, цілеспрямованості, студентоцентризму, свідомості, активності та на загальнодидактичних принципах.

Соціально-педагогічну систему формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді ми впровадили як єдність операційних блоків: *концептуально-цільовий* (зумовлена соціальним замовленням мета та завдання модернізації вищої освіти в контексті нової освітньої парадигми, методологічні підходи і принципи); *проектувальний* (структура формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді, завдання та функції професійної освіти, соціально-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді); *організаційно-технологічний* (авторська методика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді); *контрольно-коригувальний* (критерії, показники, рівні сформованості професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді) (рис. 1).

Концептуально-цільовий блок спирається на потреби модернізації вищої освіти й мети професійної підготовки майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. У цьому блоці закладено підґрунтя для розв'язання завдань про-

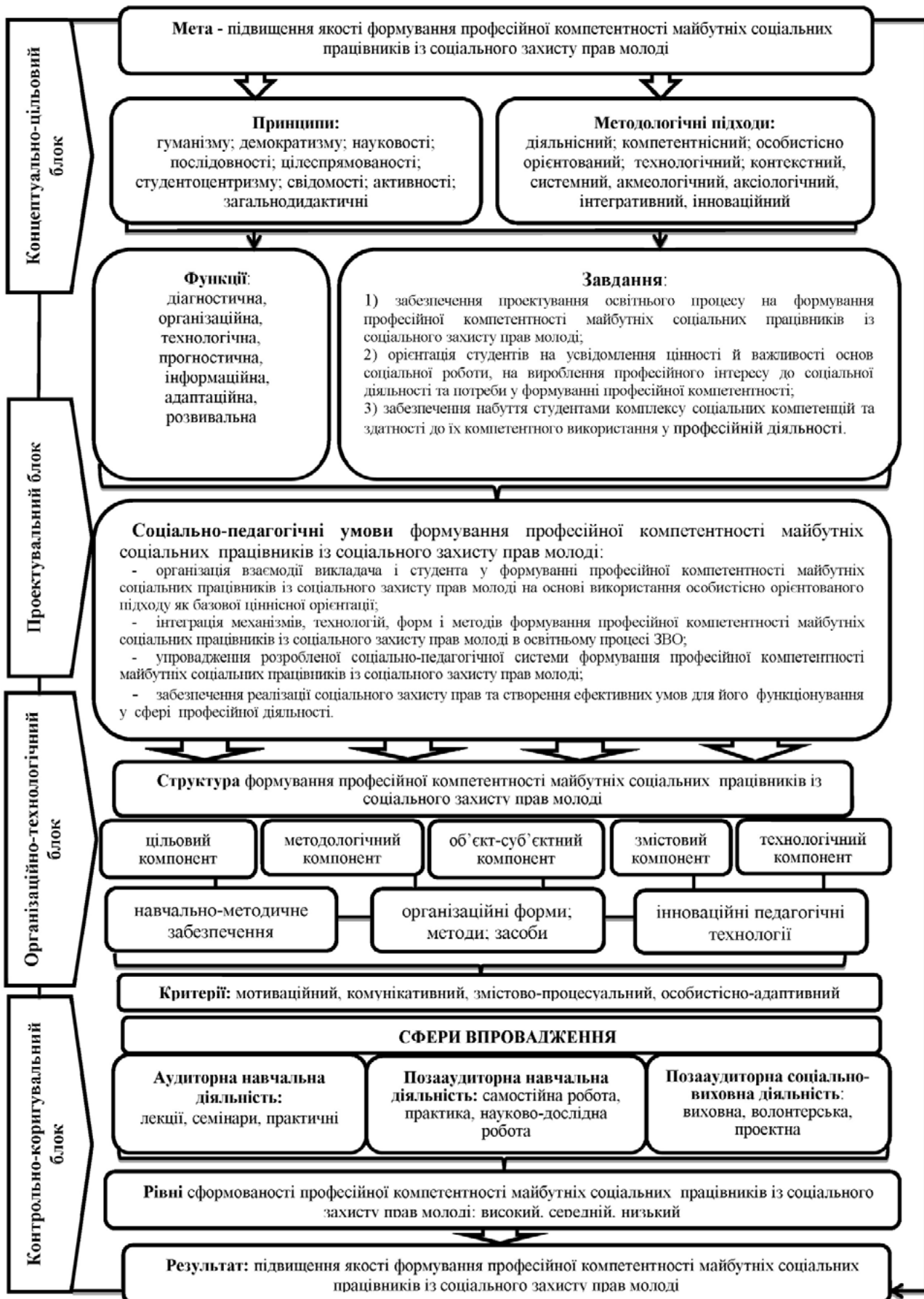

Рис. 1. Соціально-педагогічна система формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді

фесійної освіти щодо формування професійної компетентності на основі системного аналізу професійної діяльності майбутнього соціального працівника, визначення змісту освіти та відповідної технології, здатної реалізувати поставлену мету, тобто підґрунтя для розроблення структури взаємодії, в якій реалізуються гнучкі підсистеми досліджуваної соціально-педагогічної системи. Під час розроблення концептуально-цільового блоку було визначено, що основними теоретико-методологічними засадами дослідження є такі методологічні підходи: діяльнісний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, технологічний, контекстний, системний, акмеологічний, аксіологічний, інтегративний, інноваційний.

Проектувальний блок визначає завдання та функції (діагностичну, організаційну, технологічну, прогностичну, інформаційну, адаптаційну, розвивальну). До низки завдань належать такі: забезпечення проектування освітнього процесу на формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді; орієнтація студентів на усвідомлення цінності й важливості основ соціальної роботи, на вироблення професійного інтересу до соціальної діяльності та потреби у формуванні професійної компетентності; забезпечення набуття студентами комплексу соціальних компетенцій і здатності до їх комплексного використання у професійній діяльності. Звідси впливає структура формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді. Реалізацію зазначених функцій (діагностичної, організаційної, технологічної, прогностичної, інформаційної, адаптаційної, розвивальної) забезпечують функціональні компоненти професійної компетентності майбутнього соціального працівника із соціального захисту прав молоді: цільовий, методологічний, об'єкт-суб'єктний, змістовий, технологічний.

Цей блок також репрезентує соціально-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді: 1) організація взаємодії викладача і студента у формуванні професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді на основі використання особистісно-орієнтованого підходу як базової ціннісної орієнтації; 2) інтеграція механізмів, технологій, форм і методів формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді в освітньому процесі закладу вищої освіти; 3) упровадження розробленої соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді; 4) забезпечення реалізації соціального захисту прав і створення ефективних

умов для його функціонування у сфері професійної діяльності.

Організаційно-технологічний блок визначає методику навчання студентів: навчально-методичне забезпечення; організаційні форми, методи, засоби; інноваційні педагогічні технології. Науково обґрунтований добір змісту та форм професійної підготовки майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді передбачає її структурування за логікою освітньої діяльності в сучасному закладі вищої освіти.

Контрольно-коригувальний блок формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді передбачає здійснення контролю за станом, поточними і кінцевими результатами цього процесу, а також проведення за необхідності коригувальних процедур, і включає критерії (мотиваційний, комунікативний, змістово-процесуальний, особистісно-адаптивний), показники, методи оцінювання (тестування, анкетування, спостереження, бесіди, експертне оцінювання, аналіз, узагальнення тощо). Ефективність і дієвість окресленої системи певним чином залежать від сфер її впровадження, серед яких слід виокремити такі: *аудиторну навчальну діяльність* (лекції, семінари, практичні); *позааудиторну навчальну діяльність* (самостійну роботу, практику, науково-дослідну роботу); *позааудиторну соціально-виховну діяльність* (виховну, волонтерську, проектну).

Під час оцінювання професійних компетентностей майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді ми керувалися трьома рівнями (*низьким, середнім, високим*).

Очікувані результати впровадження соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників – підвищення якості процесу формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

Висновки. Отже, соціально-педагогічна система формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді спрямована на підвищення якості підготовленості майбутніх соціальних працівників до соціального захисту прав молоді як досягнення належного результату навчання студентів. Зазначені дії орієнтовані на досягнення освітньої мети, а саме: розроблення (вдосконалення) кваліфікаційної характеристики (моделі) фахівця → профорієнтацію і профвідбір за допомогою вхідного контролю → підготовку та реалізацію освітнього процесу → атестацію випускників → подальше вдосконалення (педагогічне коригування) різних компонентів освітньої системи. Об'єднавши мету, заплановані результати і необхідні для їх досягнення заходи та подавши

їх у вигляді комплексу взаємозалежних, взаємозумовлених дій, ми одержимо структурно-функціональну побудову соціально-педагогічної системи формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

Як наслідок, розроблена нами соціально-педагогічна система формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді дала змогу організовано й цілеспрямовано науково обґрунтувати доцільність її використання для підвищення ефективності та якості процесу формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників із соціального захисту прав молоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.
2. Омельченко С.О. Відкрита соціально-педагогічна система вищого навчального закладу як передумова створення валеонасиченого здоров'язберезувального простору. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. № 2 (77). С. 205–216.
3. Петько Л.В. Виклики XXI століття для освітнього простору України. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія : Педагогіка* : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили; ред. кол. : О.П. Мещанінов (голова) та ін. Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.
4. Петько Л.В. Вивчення гендерних ролей та взаємовідносин у сім'ї зі студентами ВНЗ на практичних заняттях з іноземної мови. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка* : зб. наук. пр. / за ред. А.Й. Капської. Вип. 14 (частина II). Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. С. 112–123.
5. Петько Л.В. Виховний потенціал методу ситуаційного аналізу («Case study» method) у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17 : Теорія і практика навчання та виховання* : зб. наук. пр. ; за ред. академіка В.І. Бондаря. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 27. С. 133–140.
6. Харченко С.Я., Краснова Н.П., Харченко Л.П. Соціально-педагогічні технології : навч.-метод. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Луганськ : Альма-матер, 2005. 552 с.
7. Чернуха Н.М. Інтеграційна єдність навчання і виховання у сучасному освітньому просторі вищого навчального закладу. *Вісник Черкаського ун-ту. Серія : Педагогічні науки*. 2014. № 24 (317). С. 125–130.
8. Чернуха Н.М. Інтеграційні процеси у вищій школі : навч. посіб. Київ : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 92 с.
9. Чернуха Н.М., Асланов Г. Соціальні комунікації в інтеркультурному просторі: відповідь на виклики сьогодення. *Innovative processes in education : collective monograph*. AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland, 2017.